

โรงเรียนสตรีแห่งแรกของไทย อยู่ในเพชรบุรี

The First School for Girls in Phetchaburi

แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย

Sangaroon Kanokpongchai

๑. สตรีรุ่นแรกของเมืองเพชร ที่มาเรียนหนังสือ ยังใช้เครื่องนุ่งห่มแบบเก่า. *The first generation of Phetchaburi women who attended the school. They still wore traditional costumes.*

เพชรบุรี ได้ชื่อว่าคุณงามไปด้วยงานศิลปกรรมไทย เพราะคนเมืองเพชรเป็นนักสร้าง ศิลปิน ช่างฝีมือ และเป็นนักปราชญ์ งานศิลปะของเมืองเพชรจึงได้รับการสร้างสรรค์และสืบทอดมาอย่างยาวนานและต่อเนื่อง และมีชื่อเสียงศิลปะวิทยาการรุ่นเก่าแบบประเพณีเท่านั้น เมื่อถึงวาระที่บ้านเมืองต้องเปลี่ยนแปลง

ด้วยการยอมรับวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาเพชรบุรีก็เป็นเมืองชนบทรุ่นแรกที่รับวัฒนธรรมแผนใหม่นี้ แม้ความรู้หรือวิทยาการแผนใหม่ดังกล่าวจะแฝงเร้นมากับการประกาศศาสนาที่ต่างไปจากพุทธศาสนาอันคุ้นชิน แต่คนเมืองเพชรก็สามารถเลือกปรับหรือเลือกรับเอาสิ่งที่เห็นว่าเหมาะสมเข้ามาใช้ในการดำเนิน

ชีวิตได้อย่างราบรื่นผสมกลมกลืน จึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจที่จะทำความรู้จักเมืองเพชรในด้านนี้

โดยเฉพาะที่ประสงค์จะกล่าวละเอียดในที่นี้คือ กำเนิดโรงเรียนสตรีของไทยนั้นมิใช่อยู่ในกรุงเทพฯ เมืองหลวง แต่ไปอยู่ที่เพชรบุรี
เพราะอะไร?

๒. อาคารโรงเรียนสตรีแห่งแรกของไทยที่เพชรบุรี. A building of the first school for girls in Petchaburi.

การทำงานของหมอสอนศาสนาคณะ เพรสไบทีเรียนในเมืองไทย

อันที่จริงคริสต์ศาสนาได้เคยเข้ามาเมืองไทยตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาแล้ว แต่เป็นนิยายโรมันคาทอลิก ส่วนนิยายโปรเตสแตนต์เพิ่งเข้ามาสู่เมืองไทยเมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๑ นี้เอง โดยหมอกุตสลาฟ และหมอทอมลิน แต่ทั้งสองท่านนี้ก็เป็หมอรุ่นแรก ๆ มิใช่มิชชันนารีชาวอเมริกันที่เข้ามาภายหลัง และมีบทบาทต่อวิทยาการแผนใหม่ในเมืองไทย ซึ่งจะได้กล่าวโดยละเอียดต่อไป

มิชชันนารีอเมริกันที่เข้ามาเผยแพร่คริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์มีอยู่หลายคน เช่นคณะอเมริกันแบปติสต์ บอร์ด และคณะอเมริกัน บอร์ด ออฟคอมมิชชันเนอร์ ฟอร์ ฟอเรign มิชชัน ต่อมาทั้งสองคณะนี้ก็ไ้ยุบมารวมกันเรียกเป็นชื่อย่อว่า เอ. บี. ซี. เอฟ. เอ็ม.

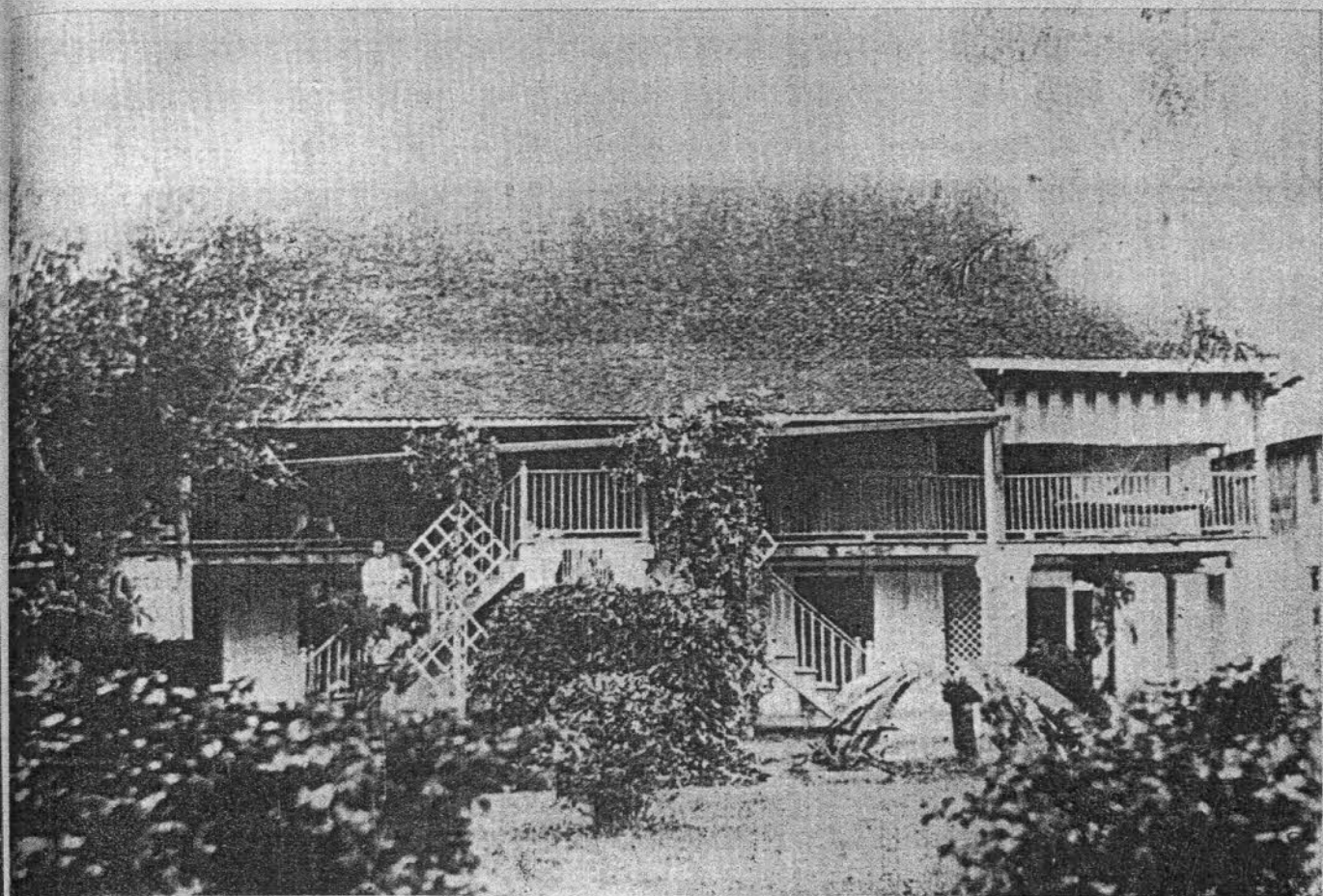
บุคคลากรสำคัญ ๆ ของคณะนี้มีอาทิ หมอโจนส์ หมอบรัดเลย์ หมอแควเวล อีกคณะหนึ่งคือ เพรสไบทีเรียน ซึ่งมาถึงกรุงเทพฯ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๑ คนสำคัญในกลุ่มนี้มีอาทิ หมอแมคตูน หมอเฮลส์ หมอแมคกิลวารีและหมอแมคฟาร์แลนด์ ซึ่งคณะนี้จะมืบทบาทอย่างมากต่อสิ่งที่จะกล่าวในเรื่องนี้

โดยเฉพาะหมอสอนศาสนาเหล่านี้มักเดินทางมาพร้อมกับภรรยาซึ่งต่อมาได้เป็นผู้ก่อตั้ง ร.ร.สตรีที่เพชรบุรี

การที่คนไทยเรียกมิชชันนารีเหล่านี้ว่าหมอนั้น หมอนี้ อาจจะเป็นเพราะท่านเหล่านั้นนอกจากจะทำหน้าที่แจกคำสอนทางศาสนาแล้ว ยังแจกยารักษาโรคด้วย บางท่านก็มีความรู้ทางแพทย์ เช่น หมอบรัดเลย์ ซึ่งสามารถบำบัดอาการเจ็บไข้ได้ คนไทยจึงเรียกหมอดิดปากมา ไม่เว้นแม้กับบางท่านซึ่งไม่มีความรู้ทางการ-

แพทย์เลย

การดำรงสภาวะแบบหมอบำบัดอาการใช้นั้นดูเหมือนจะเป็นหนทางสะดวกที่สุดที่จะเข้าถึงคนทุกซอก เพราะเป็นช่องทางที่จะแสดงให้เห็นว่าศาสนาของตนช่วยปลดเปลื้องทุกข์ได้จริง ๆ นอกจากความรู้ด้านการแพทย์และวิทยาการใหม่ ๆ เช่น การพิมพ์ (ซึ่งจำเป็นต่อการทำเอกสารเผยแพร่) แล้ว คณะมิชชันนารียังได้พยายามก้าวล่วงเข้ามาสู่ชีวิตของคนไทยในแง่ของการศึกษาอีกด้วย โดยเฉพาะกับเด็ก ๆ ซึ่งจะเป็นผู้ใหญ่ในวันข้างหน้า อันนับว่าเป็นการมองด้วยสายตายาวไกล ทั้งคณะมิชชันนารียังให้ความสนใจต่อกลุ่มคนที่ไม่เคยได้รับความสนใจมาก่อน คือกลุ่มเด็กผู้หญิง ทั้งนี้เพราะสังคมไทยแต่เดิมเปิดโอกาสเฉพาะให้เด็กชายเรียนหนังสือได้เท่านั้น คงเป็นเพราะครูผู้สอนอยู่ในเพศบรรพชิตซึ่งไม่เหมาะ

๓. ที่อยู่ในเพชรบุรีของมิชชันนารี ที่ได้รับการพัฒนาขึ้น สร้างโดยหมอแมคฟาร์แลนด์. The missionaries' residence built by Dr. McFarland.

ควบกับการสังสรรค์ด้วยอิสตรี แหล่งรับความรู้จึงหมายถึงวัด ไม่ว่าเด็กชายนั้นจะเป็นชนชั้นสูงหรือสามัญก็ตาม ต่างก็จะต้องร่ำเรียนจากวัดทั้งสิ้น

จนเมื่อเมืองไทยจำเป็นจะต้องรู้ภาษาอังกฤษ เพื่อทำความเข้าใจกับประเทศทางตะวันตกซึ่งเข้ามามีบทบาทมากในสมัยรัชกาลที่ ๔ องค์พระเจ้าอยู่หัวเองก่อนหน้านั้นก็ทรงเห็นการณ์ไกลด้วยการฝึกฝนภาษาอังกฤษกับท่านสังฆราช บัลเลอแก้วซ์ ขณะนั้นยังทรงเป็นวชิรญาณภิกขุ จำพรรษาอยู่ที่วัดราชาธิวาส ด้วยเหตุนี้ เมื่อเสด็จขึ้นครองราชย์เป็นประมุขของประเทศ จึงทรงให้ว่าจ้างหม่อมชาวอังกฤษ คือ หม่อมแอนนา เลียวโนเวนส์ เข้ามาถวายพระอักษรแด่พระโอรสในพระบรมมหาราชวัง ซึ่งนอกจากจะเรียนภาษาอังกฤษแล้ว ก็คงจะต้องเรียนรู้ขนบธรรมเนียมและวิทยาการสมัย

ใหม่ของฝรั่งด้วย เช่น ภูมิศาสตร์ ดาราศาสตร์ เลข ปรัชญา เป็นต้น

นับเป็นการจัดกลุ่มเรียนอย่างเป็นกลุ่มเป็นก้อน แต่ก็เฉพาะในพระบรมมหาราชวัง

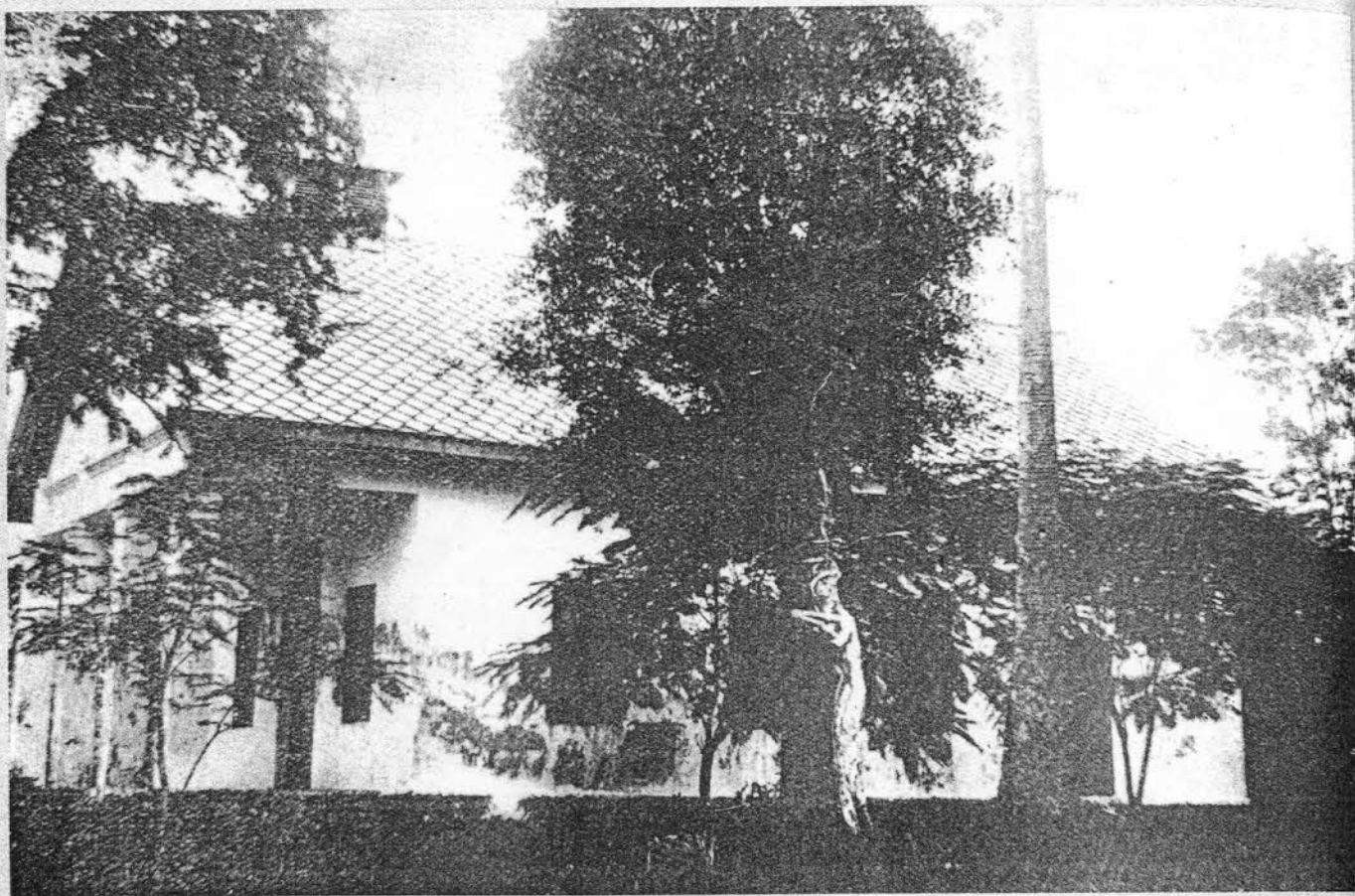
ในราว พ.ศ.๒๓๙๕ หม่อมแมตตุน จึงเริ่มรวบรวมเด็กหญิงได้กลุ่มหนึ่งแถบหมู่บ้านมอญ (ยังตรวจสอบไม่ได้ว่าอยู่ที่ใด) แล้วสอนหนังสือให้ ในเวลาไล่เลี่ยกันนี้เอง ครูก็เอ็ง ก๊วยเซียน ชาวจีนรุ่นแรกในเมืองไทยที่เปลี่ยนมาเข้ารีตถือศาสนาคริสต์ก็เปิดสอนหนังสือให้เด็กชายใกล้ ๆ วัดอรุณฯ ทางฝั่งธนบุรี โดยมีหมอเฮาส์เป็นผู้ใหญ่คอยควบคุม ต่อมาได้ย้ายไปอยู่สำเหร่ และได้เปลี่ยนแปลงปรับปรุงต่อมา จนเป็นโรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัยทุกวันนี้

จะเห็นว่าการเผยแพร่ศาสนาของคณะมิชชันนารีที่น่าจะเห็นผลโดยเร็ว คือการแจกยาบำบัดโรค แต่วิธีที่น่าจะ

ซึมซาบคงจะเป็นวิธีให้การศึกษาตัวเอง เพราะสามารถพูดคุย คลุกคลีอยู่กับผู้เรียนได้ ทั้งยังเปิดทางที่จะแทรกคำสอนทางศาสนาได้มากช่อง นอกจากนี้ วิทยาการใหม่ๆ ที่คนไทยไม่เคยรู้มาก่อน ก็คงจะสร้างความนิยม ความกระตือรือร้น ให้ใฝ่รู้ใฝ่เรียนไม่มากนัก

ถึงอย่างนั้นก็ดี วิธีการเหล่านี้ดูจะไม่ส่งผลเป็นที่น่าพอใจแก่คณะมิชชันนารีนัก เพราะแม้พระมหากษัตริย์ของไทยจะไม่ขัดขวางการเผยแพร่ศาสนาคริสต์แก่ประชาชนของพระองค์ แต่ผลงานที่ปรากฏก็เป็นไปอย่างเชื่องช้า

จนกล่าวกันว่า ไม่มีประเทศใดที่มิชชันนารี จะได้รับการต่อต้านการเผยแพร่ศาสนาน้อยที่สุดหรือเกือบไม่ปรากฏเลยเท่าประเทศไทย ในทำนองเดียวกันก็ไม่มีประเทศใดที่มิชชันนารีจะประสบความล้มเหลวมากเท่าประเทศไทย

๔. โบสถ์คริสต์นิกายที่กระแวง เพชรบุรี. *The Christian church at Krachaeng, Phetchaburi.*

เช่นกัน (อ้างจากวิมล ๒๕๒๕ : ๗-๘)

ดูเหมือนคนไทยส่วนใหญ่จะเฉื่อยเฉื่อยกับเรื่องของศาสนาอื่น เพราะเห็นว่าการศาสนาพุทธที่ตนนับถืออยู่นั้นคืออยู่แล้ว หรือเพราะสภาพการดำเนินชีวิตของตนมิได้เร้นแค้นสาหัสจนต้องขอรับความอนุเคราะห์ ในขณะที่คนไทยบางคนพอใจในวิทยาการสมัยใหม่ที่หมอสอนศาสนานำมาเผยแพร่เพียงเท่านั้น โดยมิได้คิดเกินเลยไปถึงการเปลี่ยนมาเข้ารับแต่อย่างใด

การเริ่มงานในกรุงเทพฯ ของคณะมิชชันนารีจึงออกจะไม่ได้ผลเป็นที่น่าพอใจนัก เพราะเสถียรภาพของผู้คนค่อนข้างมั่นคงคืออยู่แล้ว และจากพฤติกรรมโดยทั่วไปของคนไทยก็คงแสดงถึงการยึดมั่นในศาสนาเดิมของตนโดยแน่นแฟ้น

“เพชรบุรี” เป็นเป้าหมายต่อไป

เมื่อไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร

คณะมิชชันนารีจึงหาเป้าหมายในการเผยแพร่คริสต์ศาสนาต่อไป กล่าวเฉพาะคณะเพรสไบทีเรียน เช่น หมอแมคกิลวารี ได้เสาะหาโอกาสท่องเที่ยวไปยังหัวเมืองชนบทอยู่เนืองๆ และใน พ.ศ. ๒๔๐๒ ท่านก็ได้เดินทางร่วมกับบุตรชายของหมอบรัดเลย์ไปถึงจังหวัดเพชรบุรี การเดินทางครั้งนั้นต้องอาศัยเรือเป็นพาหนะสำคัญ โดยเข้าทางคลองบางกอกน้อย หากพิจารณาจากเส้นทางในนิราศเมืองเพชรของสุนทรภู่แล้วก็คงไม่ต่างกันมากนัก เพราะนิราศเรื่องนี้เขียนขึ้นอย่างช้าที่สุดราวพ.ศ. ๒๓๙๒ (ศิลปากร, ๒๕๒๐: ๔๖๓) ห่างจากปีที่หมอแมคกิลวารีเดินทางเพียง ๑๐ ปี

ในที่นี้จึงขอแจกแจงจุดผ่านตามนิราศเมืองเพชร เพื่อแสดงให้เห็นความยากลำบากต่อการเดินทางที่พวกมิชชันนารีสู้อุตสาหอดทนฝ่าฟันจนไปถึงจุดหมาย

เริ่มจากคลองบางกอกน้อย ผ่านวัดหงส์รัตนาราม-วัดพลับ (วัดราชสิทธิาราม)-วัดสังข์กระเจา-คลองบางลำเจียก-วัดนางชี-วัดนางนอง-วัดจอมทอง(วัดราชโอรส)-วัดบางขุนเทียน-วัดบางพระ-คลองขวาง-วัดไทร-บางบอน-วัดกก-ศิระกระบือ-โคกขาม-ท่าแร่-คลองสามสิบสอง-คลองสุนัขหอน-แม่กลอง-เขายี่สาน-บ้านสองพี่น้อง-ปากน้ำบางตะบูน-เขาตะเครียว-บางกุ่ม-บ้านโพธิ์-วัดภูมิทอง-บ้านตาล-วัดพระนอน-วัดเขابันไดอิฐ (ศิลปากร, ๒๕๒๐: ๔๖๔-๔๙๐)

และที่เพชรบุรีนี้เอง หมอแมคกิลวารีได้พบพระเพชรพิไลยศรีสวัสดิ์ (ท้าว บุนนาค ต่อมาเป็นเจ้าพระยาภาณุวงศ์มหาโกษาธิบดี) ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งปลัดเมืองเพชรบุรี ดูแล้ววาระการเป็นใหญ่อยู่ในเมืองเพชร

อันพระเพชรพิไลยนั้นเป็นขุนนาง

ไทยที่คลุกคลีติดต่อกับฝรั่งอย่างใกล้ชิด ทั้งรัชกาลที่ ๔ ยังเคยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นหนึ่งในคณะทูตเดินทางไปจำเริญสัมพันธ์ไมตรีกับประเทศในภาคพื้นยุโรปเป็นครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๐ โดยขณะนั้นมีบรรดาศักดิ์เป็นจมีนราชามาตย์ ทำหน้าที่เป็นผู้กำกับเครื่องราชบรรณาการที่จะนำไปถวายสมเด็จพระนางเจ้าวิคตอเรียแห่งประเทศอังกฤษ และเมื่อเดินทางกลับประเทศไทยแล้ว ก็โปรดให้ดำรงตำแหน่งปลัดเมืองเพชรบุรีในปฐักขึ้น คือ พ.ศ. ๒๔๐๑ โปรดให้เป็นแม่กองสร้างพระนครคีรีขึ้นอีกแล้วได้ว่าเป็นสถาปัตยกรรมแบบยุโรปแห่งแรกที่ปรากฏ ณ เมืองเพชรบุรี

นอกจากนี้ ยังได้สร้างถนนใหญ่จากเชิงเขาวังมาจนถึงท่าน้ำเพื่อสะดวกแก่การเสด็จพระราชดำเนิน (รัชกาลที่ ๔ พระราชทานนามว่าถนนราชวิถี) สร้างตึกแถวริมตลาดในเมืองเพชร(แต่ไฟไหม้หมดในสมัยรัชกาลที่ ๖) และยังได้สร้างสะพานข้าม เป็นสะพานถาวรสะพานแรก ที่ทอดข้ามแม่น้ำเพชรบุรีด้วย

การที่พระเพชรพิไลฯ มาดูแลจัดการบ้านเมืองที่เพชรบุรีนี้ จึงเป็นโอกาสที่ท่านจะได้นำวัฒนธรรมฝรั่งที่รู้เห็นมาสู่เมืองเพชรอยู่ไม่น้อย และท่านก็เป็นมูลเหตุสำคัญที่มีส่วนต่อการก่อกำเนิดโรงเรียนสตรีในเมืองเพชร

ดังกล่าวแล้วว่า เมื่อคณะเพรสไบทีเรียน นำโดยหม่อมแมคกิลวารี ได้เดินทางมาถึงเพชรบุรีเพื่อดูลาดเลาสถานที่นอกกรุงเทพฯ เพราะไม่สู้ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควรในกรุงเทพฯ และได้พบกับพระเพชรพิไลฯ แล้วนั้น หนทางการเผยแพร่ศาสนาคริสต์ที่เพชรบุรีก็ดูจะสะดวกขึ้น เพราะพระเพชรพิไลฯ ยินดีให้ตั้งหน่วยเผยแพร่ได้ ขอเพียงให้มีชันนารีช่วยสอนภาษาอังกฤษให้บุตรชายของท่าน

๒ ปีต่อมา คือในเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๔๐๔ ครอบครัวหม่อมแมคกิลวารี

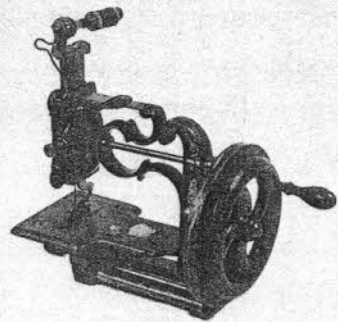

๕. "นักเรียนหญิงโรงเรียนอรุณสตรี เมืองเพชรบุรี นุ่งซิ่นตามพระราชนิยมรัชกาลที่ ๖ ภาพถ่ายประมาณ พ.ศ. ๒๔๖๕ โดยร้านเอี้ยกั จ.เพชรบุรี..." ภาพถ่ายคำบรรยายบางส่วนจากหนังสือการแต่งกายสมัยรัตนโกสินทร์ คร.อนอมวงศ์ ถ่ายอดมรรคผล เอื้อเฟื้อภาพ ภาพนี้อาจใช้อธิบายถึงเสื้อผ้าแบบเรียบๆ ที่แทนแบบค่านิยมให้คิดเห็นก็เป็นได้. *Girl pupils of Arunsatree School, Phetchaburi, wearing sarongs as was the fashion favoured by the court then (Rama VI). The photograph was taken around 1924.*

และครอบครัวหม่อมแมคคิลวารีแลนค์ก็ได้ขนย้ายสัมภาระเดินทางรอนแรมไปถึงเพชรบุรี ภารกิจของมิชชันนารีเหล่านี้ก็คือการเทศนาพระธรรมของพระคริสต์แก่ชาวเพชรบุรี โดยเฉพาะพวกลาวโซ่งซึ่งมีอยู่มากในถิ่นนี้ แต่จะต้องดำเนินการเฉพาะยามค่ำคืนเท่านั้น เพราะในช่วงกลางวันชาวโซ่งจะต้องถูกเกณฑ์ขึ้นไปทำงานก่อสร้างพระนครคีรีซึ่งพระเพชรพิไลฯ เป็นแม่กองอำนวยการสร้างนั่นเอง

นอกจากชาวโซ่งแล้ว ก็ได้ขยายพื้นที่ไปแถบหมู่บ้านชาวประมงด้วย นำสังเกตว่าผู้ที่รับฟังพระธรรมจากหมอสอนศาสนาคงไม่สู้มีคนไทยในตัวเมืองเพชรมากนัก

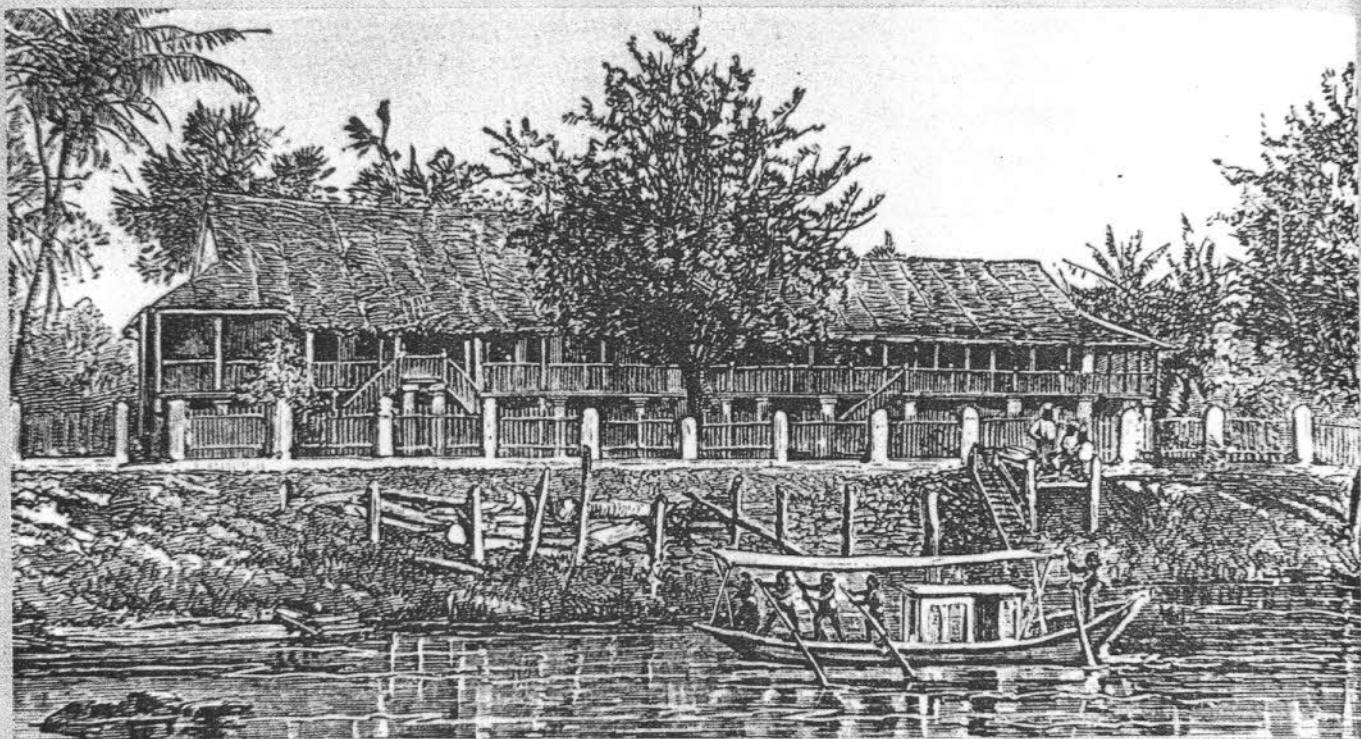
น่าเห็นใจคณะมิชชันนารีเหล่านี้ที่ต้องดำเนินชีวิตในฐานะผู้ประกาศศาสนาอย่างลำบากกันดาร ความสะดวกสบายที่เคยได้รับอย่างครั้งที่พำนักในพระนครหรือในบ้านเมืองของตน หาไม่ได้ที่นี่ นอกจากนี้ยังมีปัญหาเรื่องสุขภาพ ความปลอดภัยอีกด้วย เพราะที่พำนักนั้นล้อม

๖. ลักษณะหัวจักรขนาดเล็ก ซึ่งประดิษฐ์ขึ้นใน ค.ศ. ๑๘๖๐ อันเป็นปีใกล้เคียงกับที่ปรากฏในบันทึกพระอภิวินิจฉัย ที่กล่าวว่า มารดาของท่านเป็นผู้จักรเย็บเข้ามาใช้ในเพชรบุรีเป็นท่านแรก ในปี ค.ศ. ๑๘๖๕. *An example of small sewing machine, invented in 1860 A.D.*

ด้วยรั้วไม้ อันเป็นวัสดุหาง่ายในท้องถิ่น ซึ่งไม่น่าจะแข็งแรงมั่นคงปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินมากนัก
กำเนิดโรงเรียนสตรีแห่งแรกในประเทศไทย

อย่างไรก็ดี แม้การประกาศคริสต์ศาสนาที่เพชรบุรีจะได้รับความสำเร็จบ้าง แต่ก็ไม่ได้มากไปกว่าที่กรุงเทพฯนัก ทว่าสิ่งที่บรรดามิชชันนารีนำมาเผยแพร่ (โดย

๑. เรือนพักแรกของมิชชันนารี ในเพชรบุรี (ภาพถ่ายสำเนา จากหนังสือ "SIAM & LAOS"—ไม่มีรายละเอียดมากกว่านี้). *The first residence of the missionaries in Phetchaburi.*

เฉพาะด้านการศึกษา) ก็เป็นสิ่งที่ควรได้รับการกล่าวถึง เพราะเมื่อแรกที่มีการสอนภาษาอังกฤษให้บุตรชายพระเพท-พิไสยแล้ว ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๐๘ หม่อมแมคฟาร์แลนด์ ภรรยาของหม่อมแมคฟาร์แลนด์ก็ได้รวบรวมเด็กหญิงในท้องถิ่นมาเล่าเรียนหนังสือ แต่ได้เน้นการเย็บปักถักร้อยเป็นหลัก ให้ชื่อว่า โรงเรียนการช่างสตรี (Industrial School) ตัวหม่อมเองก็ได้นำจักรเย็บผ้ามาเป็นอุปกรณ์การสอน นับเป็นครั้งแรกเช่นกันที่มีการนำประดิษฐกรรมสมัยใหม่ชิ้นนี้มาที่เมืองเพชรบุรี

จนในช่วงนั้นเพชรบุรีได้ชื่ออีกชื่อหนึ่งว่า "เมืองแห่งจักรเย็บผ้า" (*Sewing Machine Town*, Mc Farland, 1928:95)

สำหรับจักรเย็บผ้าในสมัยเมื่อร้อยกว่าปีมานี้ เป็นประดิษฐกรรมที่ชาวยุโรปเพิ่งจะคิดประดิษฐ์ขึ้น จึงไม่ต้องสงสัยเลยว่าเครื่องจักรชิ้นนี้จะสร้างความตื่นต่ายินดีแก่บรรดาสตรีทั่วโลกมากเพียงใด ทั้งนี้เพราะเป็นประดิษฐกรรมสมัยใหม่ที่สร้างขึ้นเป็นการเฉพาะสำหรับกิจกรรม

ของสตรี แต่แล้วเมื่อหม่อมแมคฟาร์แลนด์นำสิ่งที่เธอเชื่อว่ามหัศจรรย์ยิ่งนี้เข้ามาเมืองไทย โดยเฉพาะที่เพชรบุรี ดินแดนชนบทอันห่างไกล คนเมืองเพชรกลับดูจะไม่ตื่นเต้นชื่นชมเท่าที่ควร

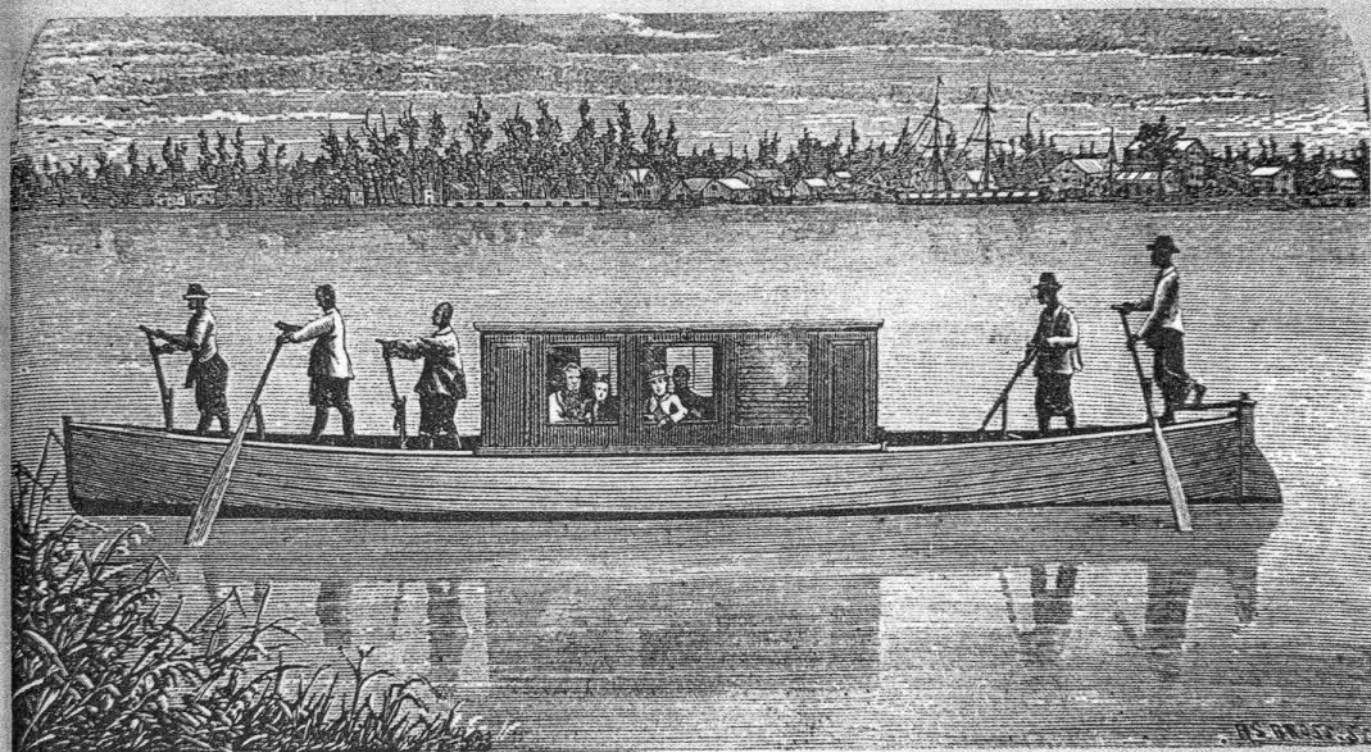
ดังปรากฏในบันทึกของพระอาจวิทยาคม (ยอร์ช บี. แมคฟาร์แลนด์ บุตรชายของหม่อมแมคฟาร์แลนด์) ว่า

"เดือนเมษายน ค.ศ. ๑๘๖๕ (พ.ศ. ๒๔๐๘) มารดาข้าพเจ้าเริ่มตั้งโรงเรียนปักการฝีมือสำหรับสตรีและเด็กขึ้นเป็นแห่งแรกในประเทศสยาม มีผู้มาเข้าเรียนการเย็บผ้า แต่เขาเหล่านั้นคิดว่า งานบ้านและงานทอผ้า มีค่าสำคัญกว่า จึงต้องถึงกับจ้างให้มาเรียนกัน เลือแบบเรียบๆ ที่ท่านสอนให้เขาตัดเย็บสำหรับใส่เองนั้นแพร่หลายเป็นแบบใช้กันทั่วไป แม้ในที่อื่นๆ จนกระทั่งเดี๋ยวนี้ ก็ยังได้เห็นคนแก่ๆ ใช้กันอยู่ มารดาข้าพเจ้าเป็นผู้นำจักรเย็บผ้าไปใช้ในจังหวัดเพชรบุรีเป็นคนแรก"

(อ้างจาก สงวน อึ้งคง, ๒๕๑๔:๓๗)
สภาพการณ์ที่พระอาจวิทยาคม

บันทึกไว้นี้ น่าจะสะท้อนถึงความไม่สมหวังต่อความต่อความตั้งใจของหม่อมแมคฟาร์แลนด์อย่างยิ่ง ถึงแกต้องว่าจ้างให้มาเรียนกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสังคมไทยโดยเฉพาะในชนบทอย่างเพชรบุรีเป็นสังคมเกษตรกรรม ใช้ชีวิตส่วนใหญ่อยู่ในท้องไร่ท้องนามากกว่าที่หม่อมจะคาดหวังให้ดำเนินชีวิตแบบตนซึ่งเป็นชาวตะวันตก และอยู่ในฐานะของชนชั้นกลางที่ภาวะทางเศรษฐกิจสามารถเอื้ออำนวยให้ใช้เวลาว่างไปกับการเย็บปักถักร้อย จึงไม่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตของคนไทยที่ใช้เสื้อผ้าไม่มากชุดนัก อย่างดีก็คงมีชุดทำงาน ใส่นอน และใส่ไปทำบุญเพียง ๓ ชุดเท่านั้น ส่วนการเย็บปักถักร้อย ตกแต่งเสื้อผ้า หรือประดิษฐ์สิ่งสวยงามสำหรับชีวิตที่หรูหราขึ้น เช่น ผ้าผ้าน ผ้าปูโต๊ะ ฯลฯ นั้น คงอยู่นอกเหนือความจำเป็นต่อวิถีชีวิตของคนไทย

โรงเรียนสตรีแห่งนี้จึงต้องใช้เวลานานมาก ทั้งต้องอาศัยความอดทน ความเสียสละของมิชชันนารีอย่างสูงต่อการฟันฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ จนเป็นที่ยอมรับ

๔. เรือแจวที่มีมิชชันนารีใช้เผยแพร่วรรณคดีศาสนาในเมืองเพชร. The paddle boat used by the missionaries to go about their work in Phetchaburi.

ในเวลาต่อมา และได้พัฒนาขึ้น แม้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ ก็ทรงพระราชทานเงินถึง ๑,๐๐๐ ดอลลาร์สนับสนุนในการพัฒนาโรงเรียนด้วย นอกจากทุนที่คณะเพรสไบทีเรียนแห่งสหรัฐอเมริกาส่งมาให้ โรงเรียนจึงมีการพัฒนาและเปลี่ยนชื่อหลายครั้ง คือ

- พ.ศ. ๒๔๑๐- โรงเรียนอรุณสตรี
- พ.ศ. ๒๔๒๕- โรงเรียนโฮเวอร์ต
- พ.ศ. ๒๔๗๔ ได้ร่วมกับโรงเรียน

ชายในสังกัดคณะเพรสไบทีเรียนเช่นกัน คือ โรงเรียนประดิษฐ์วิทยา เป็นโรงเรียนแบบสหศึกษา ใช้ชื่อว่าโรงเรียนอรุณประดิษฐ์ตราប់เท่าทุกวันนี้

กำเนิดโรงเรียนสตรีแห่งแรกในประเทศไทยนั้นเป็นผลโดยตรงแก่เมืองเพชรบุรี แม้จะนานไปบ้าง แต่การเลือกเพชรบุรีเป็นหน่วยแพร่คริสต์ศาสนาของมิชชันนารีกลับส่งผลทางอ้อมมาจนถึงการศึกษาเกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย ดังได้กล่าวแล้วว่าที่เพชรบุรีมีกลุ่มลาวโซ่งอยู่มาก ซึ่งมีสวน

ทำให้หมอมแมกก็ลวาร์สนใจที่จะขยายงานแพร่ศาสนาไปยังเชียงใหม่ อันเป็นหัวเมืองเอกทางภาคเหนือ และมีชนกลุ่มน้อยอยู่มากที่นั่น ชนเหล่านี้มีลัทธิผี(ซึ่งต่างจากคนไทยที่นับถือพุทธอย่างมั่นคง แม้จะเจือลัทธิผีบ้าง) ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายที่พวกมิชชันนารีต้องการ เพราะสามารถโน้มน้าวให้หันมาถือพระคริสต์ได้ง่ายกว่า ทุกวันนี้ก็ยังปรากฏชาวเขาบางส่วน นับถือศาสนาคริสต์ และที่เชียงใหม่ก็เป็นหน่วยงานใหญ่ของสภาคริสตจักรในเวลาต่อมาจนถึงปัจจุบันด้วย

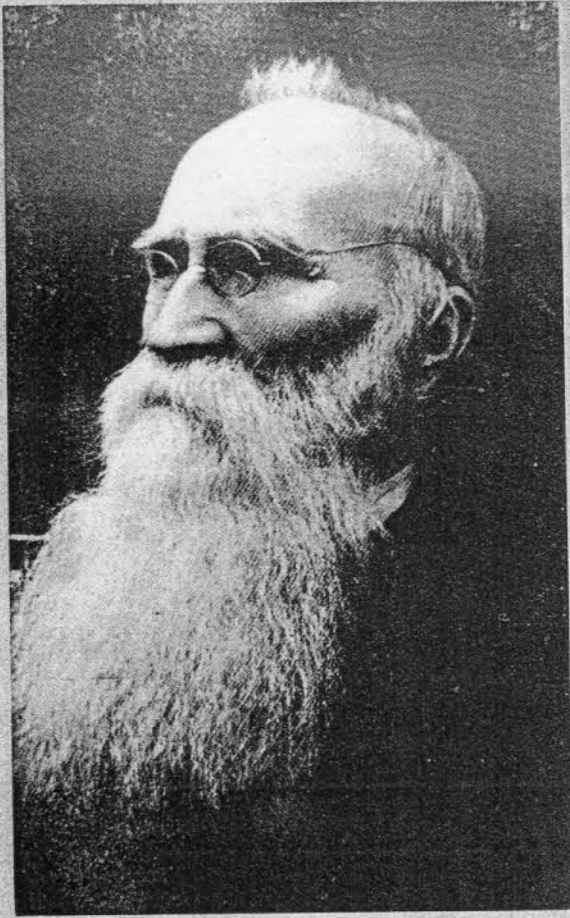
การเลือกเพชรบุรีเป็นที่ตั้งหน่วยแพร่ศาสนาในครั้งนั้น ยังส่งผลโดยตรงต่อการขยายพื้นที่เผยแพรศาสนาให้กว้างขวางออกไป คือนอกจากจะไปถึงภาคเหนือดังกล่าวแล้ว ยังลงมาทางภาคใต้ที่นครศรีธรรมราช มีเรื่องเล่าว่า สองสามีภรรยาชื่อนายเกิด นางเมฆ ได้ลงเรือแล่นไปจากเมืองนคร เพื่อจะไปรักษาตัวที่กรุงเทพฯ เมื่อแล่นไปมาถึงปากน้ำเพชรบุรี ได้แวะพักเรือ จึงทราบว่ามีหมอ

ฝรั่ง(ขณะนั้นคือ หมอสะเดิช) อยู่ที่เพชรบุรี (ซึ่งคณะมิชชันนารีสร้างโรงพยาบาลขึ้น เมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๕) แล้วเลยเลือกโสครีททาในพระเจ้า อินยอมเข้ารีตเป็นคริสเตียนทั้งสามภรรยาและผู้ติดตามอีก ๑ คน เมื่อจะกลับบ้านที่นครศรีธรรมราช ก็ได้นำพระคัมภีร์และหนังสือสำหรับแจกจ่ายไปจำนวนหนึ่ง ทำหน้าที่เป็นผู้ประกาศศาสนาต่อไป

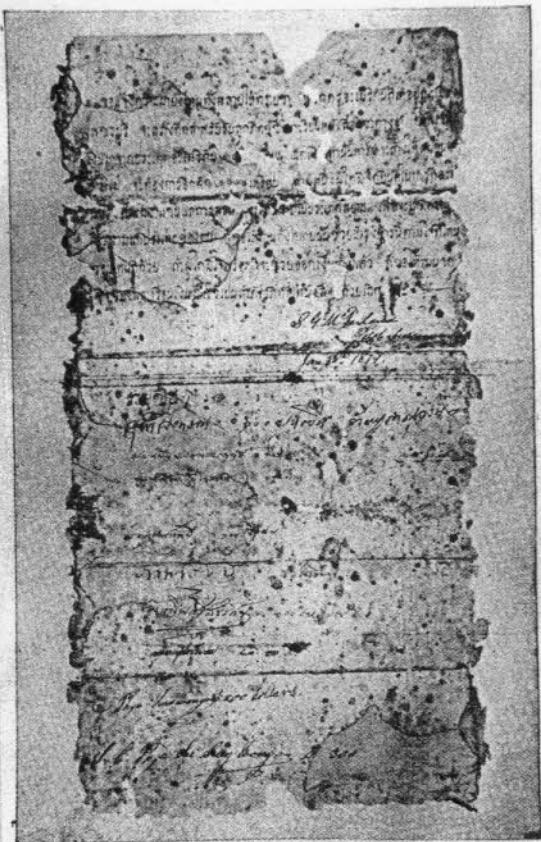
นับแต่นั้น นครศรีธรรมราชก็เป็นสาขาของคริสต์ศาสนา และได้เป็นศูนย์กลางทางภาคใต้ นับได้ว่าการเลือกเพชรบุรีเป็นแหล่งแพร่ศาสนาออกจากกรุงเทพฯ ตั้งแต่เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๔ นั้นได้ผลพอสมควร จะเห็นว่าที่ทำการที่เพชรบุรีมีการติดต่อกับสาขาต่าง ๆ อย่างกว้างขวางในขณะนั้น เช่น สำหรัธนบุรี เชียงตุง เชียงใหม่ ราชบุรี นครศรีธรรมราช เป็นต้น

บทส่งท้าย

เพียง ๒๗ ปีหลังจากมิชชันนารีเข้ามาเผยแพร่วรรณคดีศาสนาในเมืองไทย

๑๐. หมอแดเนียล แมคกิลวารี มิชชันนารีอเมริกันผู้บุกเบิกทางเผยแผ่คริสต์ศาสนาไปยังเพชรบุรี
Dr. Daniel McGilvary, an American missionary who pioneered evangelical activities in Phetchaburi.

Subscription For The Girls' School Building, Phetchaburi

๕. บัญชีรายชื่อผู้บริจาคเงินบำรุงโรงเรียน ตอนกลาง ๆ ด้านซ้ายมือมีลายพระราชหัตถ์ "จุฬาลงกรณ์".
The list of donors who contributed to the school. Left of the centre is the signature "Chulalongkorn".

ก็เกิดโรงเรียนสตรีแห่งแรกขึ้น
อาจจะเป็นการยกสถานภาพสตรีไทยใน
ด้านการศึกษาขึ้นเป็นครั้งแรกก็ได้ แม้
ผู้เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงในการจัดตั้งจะเป็น
ฝรั่ง มิใช่คนไทยด้วยกันเอง สิ่งสำคัญคือ
โรงเรียนนี้เกิดขึ้นที่เพชรบุรี เมืองชนบท
ห่างไกลจากกรุงเทพฯ

โดยเฉพาะในช่วงที่เกิดเหตุการณ์นี้
คือเมื่อร้อยกว่าปีมานั้นนั้นการคมนาคมยัง
ไม่สะดวกสบายเท่าทุกวันนี้

ด้วยความเป็นเมืองเพชรบุรี นอก
จากลักษณะเด่นของเมืองเองแล้ว ก็มีสิ่ง
อันควรค่าแก่การศึกษามากมายหลายด้าน
ไม่ว่าจะแง่ศิลปะ ประเพณี อาหารการ
กิน ที่บรรพบุรุษเมืองเพชรสั่งสมกับมา
เป็นมรดกวัฒนธรรมตกทอดมาถึงลูก
หลานด้วยเวลานั้นนานและต่อเนื่อง
เมืองเพชรบุรียังเป็นเมืองชนบทรุ่นแรกที่
รับวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาในระยะ
ไล่เลี่ยกับกรุงเทพฯ แต่ในขณะที่คนเมือง
เพชรค่อย ๆ ยอมรับวัฒนธรรมวิทยาการ
แผนใหม่บางส่วนจากหมอสอนศาสนาเข้า
มาในวิถีชีวิต คนเมืองเพชรส่วนใหญ่ก็ยัง
ยึดมั่นต่อศาสนาเดิมของตนอย่างแน่น
แฟ้น ทั้งคงมิได้นึกคิดไปถึงการเปลี่ยน-
แปลงศาสนาเสียด้วยซ้ำไป

เห็นได้จากจำนวนวัดวาอารามมาก
มายในเมืองเพชร และการทะนุบำรุงดูแล
รักษาศาสนสถาน ศาสนวัตถุในวัดเหล่านี้
นี้ให้คงามถาวรจนทุกวันนี้

The first group of Protestant
missionaries arrived in Siam around
1828 A.D. Their missions were to
spread the Words, to provide education
and health care. They also sought to
play a role in the development of
education, especially for girls in
Bangkok, hoping thereby to establish
a close relationship with prospective
students as a means towards their
evangelical goals. All these attractions
of western civilization, however,
seemed to have won very little
interest among the people of Bangkok.

As a result, the missionaries began to look for new targets. A group of Presbyterian missionaries, led by Dr. McGilvary travelled to Phetchaburi in 1859 A.D. where he met Phra Phetchphisaisrisawat, Deputy-Governor of Phetchaburi. The latter was in charge of the construction of Phra Nakorn Kiri. Due to his close contact with westerners, he was willing to allow the missionaries to set up evangelical centres. Yet, here as in Bangkok, their efforts met with little success, for not only did they have to restrict their activities to evenings, but their followers comprised largely of Lao Song people, a local ethnic minority group, who were then labourers working on the construction of the royal palace. In addition, they seemed to make very limited progress with local fishermen.

In retrospect, however, one of their main contributions is the

introduction of training in home economic skills such as needlework. A school, the Industrial School, was set up in 1865 A.D. where girls were brought together to receive training. Although the school was well provided with a dedicated staff and new technological equipments such as sewing machines, they won very little interest, and girls even had to be paid to attend classes. Their failure could have been due to the fact that these skills must have appeared irrelevant to the immediate concerns of the local people.

The missionaries, however, persisted in their efforts. Many improvements were introduced to the school which received funding from various sources. It was later called Arunpradit School, and has since become an important educational establishment of Phetchaburi.

ภาพที่ ๑๔. ๑-๑๐ จากหนังสือ Historical Sketch of Protestant Missions in Siam 1828-1928.
ภาพที่ ๑๕ จากหนังสือชุด TIME-LIFE Books, The Encyclopedia of Collectibles; Matchsafes to Nursing Bottles หน้า ๑๓๐, Alexandria, Virginia, 1979.
ภาพที่ ๑๖ จากหนังสือการคงกายสมัยรัตนโกสินทร์ โดย เอนก นาวิกมูล หน้า ๕๓ สำนักพิมพ์เมืองโบราณ ๒๕๒๕.

เอกสารประกอบ

เดนาแท อี. แบล็ค.
๑๘๘๘ (ก.ศ.).
จรัส เจริญพร บรมฉะการ.
๒๕๒๕

นิรุฒ สุทธิสงคราม (เรียบเรียง).
๒๕๒๒

ดำรงราชานุภาพ, พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระ (ทรงรวบรวม).
๒๕๑๗

ปิยนาง บุนนาค.
๒๕๒๐
วิมล พงษ์พิพัฒน์ บรมฉะการ.
๒๕๒๕

ชวน อินท.
๒๕๐๔
McFarland George Bradley (editor).
1928

TIME-LIFE BOOKS,
1979

ประวัติศาสตร์โปรเตสแตนต์ในประเทศไทย ๑๘๒๘-๑๙๔๘ กรุงเทพฯ: ศาสนาคริสต์แห่งประเทศไทย.

ประวัติการก่อตั้งสมัชชาคริสตจักรในประเทศไทย กรุงเทพฯ : หน่วยพิมพ์ โรงพยาบาลศิริราช คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล.

เจ้าคุณกรมท่า พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ นายเทอด บุนนาค กรุงเทพฯ : มหอก.
เซนต์หลุยส์เพรสศึกษาธิการพิมพ์.

ตำนานโรงเรียนเด็กของพระอัครพยานอาสา เจ้าภาพพิมพ์สำนักงานพระศพ พระวิมาดาเธอ กรมพระสุทธสาสน์นาถยุปโยคพระราชนัดดา วัดบวรนิเวศวิหาร กรุงเทพมหานคร.

บทบาททางการเมืองการปกครองของเสนาบดีตระกูล "บุนนาค" กรุงเทพฯ : ดวงกมล.

THE EAGLE AND THE ELEPHANT

ฟื้นความหลัง ไทย-อเมริกัน ๑๕๐ ปี กรุงเทพฯ: ยูนิเซฟ โปรดักชั่น
ตั้งนรในประเศไทย เล่ม ๒ กรุงเทพฯ : แพร่พิทยา.

Historical Sketch of Protestant Missions in Siam 1828-1928 The Bangkok time press.

The Encyclopedia of collectibles ; Matchsafes to Nursing Bottles Time-life Books, Alexandria, Virginia.